

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. A mi helyzetünk. F. Varga Kajos. — A lelkészválasztások kérdéséhez. Keszi Hajdú Lajos. — Tárcza. Adalékok stb. Tóth S. — Iskolaügy. A görög nyelv kérdéséhez. Gyöngyösi László. — Tollba mondott írott füzetekből tanítás. — Közügyeink. Politika az egyházban. G. K. — Nekrológ. Vámos Lajosról. Hajdú József. — Irodalom. — Különlélek. — Szerk. posta.

A mi helyzetünk.

I.

Ne mondja senki, hogy irigylendő. Nem is fogja mondani senki, ha egyszer jobb és bal oldaláról igaz mivoltában megismerte.

A jómnapában egyik kollegám segélykérelmében egyebek közt ezt olvasám: „Isten jóvoltából ennyi s ennyi év óta hordozom a Krisztus igáját, a mely bizony felettébb terhes és épen nem gyönyörűség”. Szórol-szóra így. Megbotránkoztam nem kis mértékben s ezt mondám vala: no már ilyen papnak, ha rajtam állana, soha egy fillér segélyt sem adnék. No igen, mert az atyafi épen nem a veteránok gárdájából való volt, sőt mondhatni teljesen újoncz. Hát hogy ne botránkoztam volna meg!

Azóta többször eszembe ötlött az én kollegám ama travestálása s noha egyáltalán senkit sem tartok jogosultnak úgy bánni el az evangy. egy-egy magasabb ideált lehelő tételével, lelkész ajkairól hallva pedig, a mély megbotránkozás érzetét annál inkább soha el nem nyomhatom, be kelle ismernem, hogy állásunk, helyzetünk prózai mivoltának prózai lélekkel való szemlélése könnyen szülheti ama meggyőződést.

Óh nekünk jókora idealismusra van szükségünk, nagyobbra, mint bármely állású hivatalnoknak, hogy diadalmasan leküzdhessük ama temérdek sivárságot, mely léptenyomon elének kerül, útunkat állja. Erős, kiválóan erős szárnyalású lélekre van szükségünk, hogy meg ne bénítsa

magas czélokért való röptében a mindennapiság körülünk kavargó porfelhőinek rátapadó salakja sem... Pál jut eszembe, az erős bajvívású férfiú... és ámulok pályafutásán, melylyel ama nemes harcztot megharczolta.

Hiszen ha mi egyedül csak ígehirdetők volnánk, hirdetői ama legigazabb, legörökebb, legszentebb eszménynek, melynek kútfeje az evangyéliom, s mely legméltóbb, hogy az ember érzelmei, gondolatai s akarata nyilvánulásai nemesítőjéül keblében hordozza! Hol lenne akkor állás szebb, magasztosabb, irigylésreméltóbb!... Fölibe emelkedve s fölötte járva a köznapi élet szüntelen zavargó fölszínének s annak hullámveréseit csak annyiban érezve, a mennyiben látóidegeink miatt hatása alól nem menekedhetnénk; de szennyestajtékja hozzánk nem hathatna, palástunkra nem fröcscsenhetne: mintegy megtestesült repraesentansai lehetnénk az örök változásból álló világrend klasszikus nyugalmának s szavunk és megjelenésünk és tettünk mindenhol és minden körülmények közt az ünnepiesség varázshatásával lepné meg a lelkeket s tömegestől vinné foglyul a Krisztusnak!

De nekünk adminisztrálni is kell. S ímhol a mi Pandora-szelenczénk! Igenis. A mi áliásunk és helyzetünk nyomasztó, igazszerű volta jóformán majd mind ebből a szelenczéből került és kerül ki. S ha legalább benne rekedt volna a remény, mely számunkra valaminemű révpártot mutogatna, a hol az adminisztráció kis és nagy csapásaitól elvégre meg leszünk kímélve!... De nem maradt. Azaz, hogy mégis, pislákol ott valami halványocska remény s mutogat egy révpártot: a sírt, a koporsót...

Bizony-bizony egy nagy részünk vagy épen nem adminisztrál, vagy a szakadásig nyög, gyötrődik, epesztí magát mind a sírig, — mivelhogy adminisztrálnia kell.

De hogy is?... Hát volnának oly boldog ref. papok, kiknek az adminisztráció hallatára nem kell apage satanast kiáltaniok? Miféle kiváltságos nép lehet ez az üdv

hadseregében?! Nem kiváltság az édes atyámfia, hanem a körülállások teremtette állapot. Egy része nem adminisztrál, mert már beleunt, kivénült belőle, töviseivel és göröngyeivel jól lakott az istenadta, megcsömörlött tőle, ... a gyeplőt eldobta, ló és kocsit meg, a merre szemével lát. Így születnek a mi fenekestől fölforgatott egyházaink. Egykét kolompós a vezér, az csinál mindent, ... a pap! — az skártban hever s boldog, ha kedvére burnótozhat. A másik rész, no az már a fogalom viszonylagos értelmében csakugyan boldog. Ezek azok, kiket a jó Isten olyan parokhiába juttatott, a hol egy egész sereg intelligencia tömörül mellettök s nyujt segédkezet az adminisztráció terheinek hordozásában. Tudom, hogy zökkenés nélkül az ilyen egyházakban sem siklanak tova, kivált a többféle érdekeket érintő dolgok. Ah, de hisz úgyszólván a lába sem ütődik köbe, oly híven oltalmazzák az Úr angyalai (a befolyásos s tekintélyes intelligencia) a lelkészt. Ezek hát alig érezhetik, mi az az adminisztráció voltaképen.

De mi, százan és ezereken!! ...

Elszámoljam az adminisztráció ezerfelé hajló ágbogát? Miért töltenék tele hordóba vizet!

Elég legyen annyit mondanom, hogy a falusi, de legkivált a kis falusi pap egyházának **a mindenese**. Persze az egyh. törvény szépségesen előírja minden egyházi funkcionáriusnak a kötelességét; hanem elülhet az ott a papirosan; míg egyházi, kurátor, presbyterium megtenné, megteszi vagy megtéti a pap, ha olyan, hogy megteheti; ha nem olyan ... no akkor! meg lesz talán téve valamikor, de sohasem a maga idejében és soha sem úgy, hogy jó lélekkel megnyughasson benne valaki.

De milyen emberekkel is kell adminisztrálni! ... Az az indolentia, az a hallom-nembánomság, az az alattomos egymásra utalás, az a pulyka-lelkűség, az a kötelesség- és becsérzet nélküli durva gög, meg az a jó Isten tudja micsoda ékes tulajdonsága a mi chauvinistáinktól fölmagasztalt derék magyarjainknak: óh mennyi akadályul szolgál egyházaink adminisztrálásánál s mennyi keserűséget okoz a kötözött kezekkel teljes tetlenül vergődő s felelősségre hivatott papoknak!! És mennyi pironást! ... Hiszen felsők és alsók, belől és kívül állók nem azt mondják, ha valami fogyatékoság feltűnik: hogy hát így kellett ezt kurátor uram! ... hanem azt: hogy tűrhetsz ezt egy pap! ...

Az a csoda, hogy még nagyobb részünk nem gyűlöli meg végkép a papi szent hivatalt: mert, — fájdalom, — sokan vannak már közöttünk, a kik nem veszik azt már semmibe; papoknak hívják őket, pedig nincs bennök egy szög sem a papból.

Én azt hiszem, az adminisztráció terén szerzett tövisek ölték ki belőlök az interna vocatus ápolására szükséges lelki erőt. Mert nagy ápolásra van annak szüksége,

mint minden igazán nemes növénynek. S hogy ápolja akárhányunk, holott a szívébe tördeső tövisek kiszaggatására kell fordítania minden idejét! Tessék aztán még kifogástalan ígérvetést is kívánni, tessék hétről hétre, napról napra azt a nyugodt, azt a higgadt, azt a megszentesült kedélyállapotot sürgetni, mely mellett lehetséges egyedül a szt. írás alapos tanulmányozása, mezének absorbeálása, szóval kellő előkészület melletti ígérvetés, lelkes szolgálata a Krisztusnak.

Két ilyen úrnak egy azon időben becsülettel meg-
szolgálni, majdnem képtelenség. Mélyen érezni mind azt a sebet, mit a papi állás adminisztratív oldala vág a szíven, — s aztán lángoló hévvel buzogni épen azok lelki üdvé érdekében, kik sebeit okozzák: óh, legalább is egy darab Pál apostolt föltételez!

F. Varga Lajos.

A lelkészválasztások kérdéséhez.

A debreczeni lefolyt lelkészválasztás sok dologra hívja fel az egyházi ügyeinkről mélyebben gondolkozónak figyelmét. Egyházi lapjainkban a lelkészi minősítésről és választásról zsinati törvényeink meghozatala óta sok szó, egymástól eltérő nézetek merültek fel s lettek vita tárgyaivá. Általános óhajlásnak látszik ez új törvénynek megváltoztatása.

Valóban, ha a lapokban közlött választásokat, azoknak előzményeit, lefolyását figyelembe vesszük, sok olyan észlelhető ott, mi helyesnek, célhoz vezetőnek nem mondható.

Nem látszik helybehagyhatónak, dícsérendőnek, hogy politikai lapjaink a kijelölés megtörténte előtt már magasztaló szavakkal, dícsbeszédekkel lépnek fel egyének érdekében. Van-e a fellépendőnek tudomása az ily hírlapi előleges dícsérő ajánlásokról, nem nyomoztam, nem is nyomozom, nem tudom. A bevégzett választás után a hírlapi közlés alkalmával láttam, hogy a hírlapilag ajánlott, dícsért egyén vagy szóba sem jött a választási ténynél, vagy igen kevés szavazatot nyert. Arra meg esetet hallottam, hogy a pályázatra előre felszólított egyén pályázzván, nem nyert többséget.

Vajjon célszerű-e az ily hírlapi előreharangozás? Én nem látom helyesnek és használatosnak sem magára az egyénre, sem az egyházra nézve. Az egyén, többséget nem nyervén, kedvetlenné lesz, egyházi érzete aligha nem hidegül, lohad. Az egyházra nézve sem hasznos, mert ez által a pártoskodás magva vettetik el az egyházban, mi pedig semmi jót sem eszközöl, békét zavar, a béke pedig egyik legfőbb dolog az egyházban.

Azok, kik hírlapi dícsérő cikkekkel akarják befolyásolni előre a választást, aligha gondolják és fontolják meg tettök áldástalan következményeit. Majd a kijelölés után mérlegelje meg a választó egyház a kijelölteket, s mindegyik szavazó megteheti ajánlását. A népnek saját szemével kell látnia, saját füleivel hallania, saját eszével gondolkoznia.

De itt nagy bökkenő az, hogy a választó nép sem hangját, sem előadási képességét nem ismeri, nem tudja a választandónak. A képesítő okmányok is — bizonyost e részben nem tudok — aligha ismeretesek a választók előtt. Mindezeket pedig: — hang, előadási modor, tudományos képzettség — is-

merni kellene a választóknak, mert csak ezek tudomása mellett tehetnének az egyház céljainak megfelelő, megnyugtató választást. Nem kicsinylendő a választásnál a megválasztandónak a hangja, kivált oly egyházakban, melyekben téres tempom van. A nép előtt hatálytalan a lelkész tudománya, ha ő annak szavát nem hallja, nem érti. Törvénynyé kellene emelni a próbapapolást.

Nem annyira a hírlapszerkesztőkben, mint azon egyéneknél keresendő a hiba, kik előleges dícsérő ajánlásokkal keresik fel a szerkesztőket.

Vajha szerkesztőink óvatosak lennének az ily cikkek közlésében, bezárnák lapjaikat az ily közlések előtt!

Egyes egyházaink nem csak saját egyházuk, hanem egyetemes egyházunk terheit is viselik. Nem látszik tehát célszerűnek szűkebb körre szorítani a választást, miről már szó van a lapokban.

Keszi Hajdú Lajos.

Tárcza.

Adalékok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1772. O k t ó b e r.

Deputatio Superintendentialis.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt: Tasnádi Székely István, Szondi György, Lovasi Péter, Ujvárosi Sámuel, Turi Mihály seniorok; Pap Ferencz szilágysági, Kondor Balthazar beregi küldöttek; a debreczeni tanárok; Péchy Imre és Rhédey Ferencz.

T á r g y a k:

1. Szatmári egyházmegyében olyan egyházmegyei gyűlés tartatott, melyen nemcsak a lelkészek, assessorok és senior, hanem még a tanítók is mind meghívtak és mindenki szavazati joggal bírt: ilyen gyűlések tartása ellenkezik a canonokkal; ezért komolyan megintetik a nevezett egyházmegye.

2. A tractualis gyűlések alkalmával nem szabad az egyes egyházakat vagy lelkészeket terhelni; mindenik egyházmegye gondoskodjék kellő alapról, melyből az esperes és assessorok kitartása fedeztessék. Takarékoság illik Isten ígéje hirdetőihez.

3. Tiszánimeni egyházkerület közli, hogy kik közül akarja betölteni Sárospatakon a theol. tanszéket és kéri ezen kerületet is ajánlásra. Teljesen megnyugszik ezen kerület azon tiszteletreméltó egyéneknél és újakat nem kíván javaslatba hozni.

4. A szilágysági egyházmegyében több helyt a tizedet nem fizetik a lelkészeknek. Nevezzen ki a főgondnok ezen egyházmegyére egy gondnokot mielőbb, hogy az intézkedjék ez ügyben.

5. Vass János ér-tarcsai volt lelkész vádolja az egyházmegyét, hogy nem engedte meg neki Keresztúrba

mehetését. A vád nem igaz lévén, kérje meg Vass János az egyházmegyét.

6. Nagy Dániel poklosteleki lakos bevallja, hogy egy nővel házasságtörést követett el s ezért a falusi előjárók által excommunicáltatott. Tartson nyilvános bűnbánatot, de a nőt, ha már eddig nem prostituálta, ezután se tegye. (Nem prostituálta, t. i. nem nevezte meg a nőt).

7. Az arról szóló okmány, hogy Nagyfalva Szabolcsban régen anyaegyház volt, tétessék levéltárba.

8. A szatmári egyházmegyéből szeptember 30-áról az assessoroktól egy levél küldetik, melyben tiltakoznak az egyházkerület azon joga ellen, hogy az ő választott jegyzőjüket kifogásolta. A tractusnak ezen függetlenségre törekvése helytelenítettik. IV. köt. 50 — 53. l.

1773. Januáriu s.

Deputatio Superintendentialis.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt: Tasnádi Székely István, Lovasi Péter, Turi Mihály, Kőrösi Mihály seniorok; a debreczeni tanárok; világiak közül: Vay István, Rhédey Ferencz, Péchy Imre, Domokos Lajos, Bónizs László.

T á r g y a k:

1. Harsányi András, a középszolnoki egyházmegye esperesének, Harsányi Istvánnak fia, az egyházmegye ellen követeléssel lépett fel, miután atyjának a vagyonát halála után lefoglaltatta és eladatta. 40 frtot visszafizet az egyházmegye az örökösnek.

2. A középszolnoki egyházmegye útasíttatik, hogy helytelenül ne vezettesse a jegyzőkönyvet, a mint az a Kuti János és egyházmegye között felmerült ügynél történt Egyszersmind helytelenítettik, hogy habár az esperes Makódi lemondott is, miért engedte az esperesi hivatalt a superintendens tudta nélkül Mátyus István által elfoglaltatni. Jövő gyűlésre a tractus megidézttetik.

3. Komjáti László, ügyében a polgári hatóságokhoz fordulván: jelenleg kérelme, hogy visszahelyeztessék, nem teljesítettik.

4. Szelek György helynélküli lelkész, minden bajának és nyomorának okául a superintendenst és Hatvani tanárt tartja. Mielőtt ügyében határozat történék, az esperesek bizonyítsák, hogy miként viselte magát mindazon helyeken, a hol szolgált.

5. Debreczeni főiskola vagyoni ügyei hogy miként kezeltessenek és intéztessenek legcélszerűbben, egy küldöttség készítsen javaslatot a tanárokkal. Megbíznak Turi Mihály, Rhédey Ferencz, Péchy Imre, a debreczeni egyház kurátorai, Komáromi György és Domokos Lajos. IV. köt. 53 — 55. l.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Iskolaügy.

A görög nyelv kérdéséhez.

Peleos fiának Achileusnek nem vala szörnyűbb haragja Agomemnon, mint a mostani reális kor fiainak a görög nyelv ellen. Ilyen fölösleges terhet hogy is tűrhet meg a mostani kor, a mely mindenben a hasznost, a meggazdagodás útját keresi, s a tudomány becsét is a szerint mérlegeli, mennyi jövedelmet hoz gazdájának? Még ha laikus ember beszél így, csak hagyján, de mikor szakemberek, tanárok esnek neki az istenek nyelvének, a komikum már a tragoediával határos. Hiszen ha a tudomány szentelt csarnokában a hasznoska szagával kufarkodnának, vajjon mit kell hát tanítanunk a középiskolákban? Még az úgynevezett reális tudományok, a mathesis, földrajz, természetrajz köréből is mi marad meg, a minek az úgynevezett reális férfiak, ha következtetések akarnak lenni, meg tudnának kegyelmezni? Vajjon mi haszna van belőle a tanulóknak, ha a Dalai Lama országával megösmerkedik? Vajjon a postahivatalnok földrajza, a mit tudnia kell, összehasonlítható a tudományos földrajzzal; a sakál szokásainak ismerete szükséges-e arra, hogy valaki kitűnő prókátor legyen, az algebra, trigonometria tudása kell-e annak, a ki pénzt kamatra adogatja?

Hiszen ha e praktikus paedagogusok elve győzelmeskedik, annak a képzelt kornak kellene elkövetkezni, a mikor a gyermek koponyáját a tudós megmérgezi és csalhatatlanul megállapítja, melyik esősnek, melyik papnak, tanárnak való. Ekkor aztán escesemő korától kezdve papnak, esősnek, vagy egyébként nevelik.

Milyen kitűnő szakerőket lehetne így nevelni! És mennyi felesleges dolgot, a minek a gyakorlati életben semmi hasznát sem veszi a tanuló, mellőzni!

Akárhogy gondolkozom is a görögellenes nagyságos elemek okain, az én kis eszemmel csak azt látom, hogy elveik végső consequentiája a képtelenség útvesztőjébe téved, pedig szükségesnek tartom megjegyezni, hogy nem vagyok a görög nyelv tanára. Az a „praktikus élet követelményei”, „fölszemes teher” jelszók, mert ide megyen ki egész okoskodásuk veleje, csak afféle színes buborékok, a melyek ha tetszetősek is, az első érintésre szétpattannak.

És nem is kell nagy erőfeszítés hozzá. Egyszerű sarkigazság dönti meg a kápráztató okoskodást: a középiskola célja az általános műveltség alapját megépíteni. Arra neveli az ifjúságot, hogy ha — esetleg akármelyik tudományos pályára lép, megadja nekik a szükséges előismereteket. Nem akarom a görög irodalom újjászülő hatását most megemlíteni, csak a divatos praktikus áramlatnak hódolva kérdezem: homlokára van-e írva annak a gyermeknek, mikor feladják az első osztályba, papi, tanári, orvosi pályára viszi-e hajlama, kedve? Pap ugyan nem lehet görög nyelv nélkül, de nem lehet tanár sem, sőt természettudós sem (pedig ezek tartanak rá a legnagyobb haragot), mert technikus terminusaik legnagyobb részének értelme mélységes titok lesz előtte, ha a görög grammatikával ellenséges viszonyban van. Így van vele az orvos is. Az ügyvéd, mérnök inkább nélkülözheti a görögöt, de a politikus már aligha.

Ime, milyen nagy hű-hóval alapították a reáliskolákat, s a vége: a reáliskolák tengődnek, a mit szerelmes barátaik sem

fognak eltagadni. Mi az oka a reáliskolák tengődésének? Az egyoldalúság átka. A matematika, mint akármely más tárgy is, rátermettséget kíván. Az a tanuló, a kinek tehetségeit nyolcz, kilenc éves korában úgy sem lehet jól megismerni, reáliskolába kényszerítve, ha valahogy nagy kínnal meg is úszza az osztályokat, a műegyetem menthetetlenül elzúllik. A műegyetem statisztikája szomorúan bizonyít mellettem. — 200-300 első éves közül az utolsó esztendőben alig marad 60-70.

Ez az oka a reáliskolák hanyatlásának, ez a tulajdonképenvaló oka a mostani divatos egységes középiskola eszméjének. A reáliskola kedvéért agyon doktorozzák gymnasiumainkat is.

Gyöngyösi László.

(Vége köv.)

Tollba mondott írott füzetekből tanítás.

A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter 51,638/89. sz. alatt valamennyi kir. tanfelügyelőhöz következő rendeletet intézett.

Kérdés intéztetett hozzám, mily eljárás követtessék több felekezeti népiskolában észlelt azon szokással szemben, hogy a tanító némely tantárgyát nem tankönyvből, hanem tollba mondott írott füzetekből tanultatja. Erre nézve következő a válasz: Állami és községi, társulati és magán jellegű népoktatási tanintézetekben az autográfózott vagy tollba mondott füzetekből való tanulatás az 1886. évi 28,472. sz. a. kelt rendelet 3. pontjában tiltatott meg. Hitfelekezeti népiskolákra nézve az egyházmegyei hatóságokhoz 1876. évi szept. hó 2-án 20,311. sz. a. kelt rendelet hatodik bekezdésében kimondatott, hogy nevezett hatóság „hagyassa meg az illető tanítóknak, hogy az egyházi hatóság által meghatározott tan- és segédkönyveken kívül másokat, avagy önkényt felvett kéziratokat használniok nem szabad“.

Ebből következik, hogy a tollba mondott füzetek oly tan-könyvekkül tekintendők, melyeket az illető tanító az illetékes hatóság engedélye nélkül használ; melyekre nézve tehát az 1876. évi XXVIII. t. cz. 5. §-a 3. pontja a) alatt meghatározott eljárás alkalmazandó.

Erről Czímedet tudomása és megfelelő eljárás végett értesítem.

Közügyeink.

Politika az egyházban.

II.

A hányszor csak nt. Kiss Albert urat azzal vádoltuk, hogy a szélsőbali pártpolitikát a debreczeni ref. egyházba és a tiszántúli egyházkerületbe bevitte, ő ezt vagy tagadta, vagy, sarokba szorítva, azt felelte, hogy az ellenpárt vitte be. Most is azt mondja.

Ezen az alapon csakugyan bajos tovább vitatkozni. De hiszen nem is azért vitatkozunk mi, hogy egymást meggyőzzük; legalább részemről semmi más nem visz e kellemetlen vitába, mint hogy egyházunk híveit és lelkészeinket gyöngeszavammal is figyelmeztessék, hogy a politikának egyházunkba

való behozatala egyenes veszedelmet képez, már csak azért is, mert az a küzdelem, melylyel ezt a másik fél — eddig még Istennek hála, a többség — legszentebb kötelessége szerint megakadályozni törekszik, egyházunk nyugalma zavarja, erőinket leköti és más fontosabb teendőktől veszi el.

Mert a dolog úgy áll, hogy miután a debreczeni egyházban és egyházkerületben benn van a politika, jövőre a konventbe szeretné azt K. A. úr beplántálni. És történik mindez azon ürügy alatt, hogy — a mint mondja — „egyházi önkormányzatunk jogait védjük és fejlesztjük“. Azon a hiányon, a mi más embert egy ilyen autonómia-védő párt alkotásánál (hiszen eddig még egész egyházunk védte azt, ha megtámadtatt) zavarba hozna, hogy t. i. ez idő szerint nincs semmi külső hatalom vagy erőszak, a mi azt fenyegetse, K. A. úr könnyen segít. Azokat, a kik az ő céljait ellenzik, a kik p. o. a konventi tagok választásáról szóló törvényeket (nem akarok arról szólni, helyesen-e vagy nem?) másképen merik magyarázni, egyszerűen úgy tünteti fel, mint a kik ellen az egyház jogait védelmezni kell.

Ez a pártalakítás és pártszervezés K. A. úrnak legfőbb szenvedélye, és ebben tagadhatatlan nagy ügyességgel bír. — Frázist, elveket, gyanúsítást, történelmet, kósza híreket, sőt néha még egy kis igazságot is, összeszedni, és azt addig vegyíteni és keverni, míg egy tetszetős párt-czegér losz belőle; ezt a pártczegért mint a függetlenségi pártpolitika és a ref. egyház vegyes-kereskedésének jelvényét kiakasztani az Autonomia palotájára, a helybeli és vidéki vevőket oda édesgetni, ez a K. A. úr lelkének főöröme. — Csakhogy azt a palotát senki sem adta sem kezelés végett, sem bérbe K. A. úrnak; az mindnyájunké; ott bazárt rendezni, még a függetlenségi párt jótékony céljaira sem szabad.

Úgy látszik, hogy ezek a K. A. úr történelmi felfogásából folynak. Ő szerinte „nemzetünk és egyházunk szabadságharcza egy és ugyanazok“. — Nem úgy van. Csak a 17-ik század végéig volt így. Ki tudná a történelemből bebizonyítani, hogy ez — a mint K. A. úr mondja — „mindenkor“ így volt. Az 1848—49-iki forradalomnak egy nagy része nemzetünk szabadságharcza volt, de azért nem volt sem a protestáns, sem a katolikus egyház szabadságharcza. Én legalább nem merném egy katolikus embernek sem azt bizonyítani, hogy ezen harcban a protestáns egyház harcza másnemű és nagyobb értékű volt. Általában korunkban a vallási harcot minden mívelt állam kerülni igyekszik, és a vallási szabadságharczokat az újabb míveltség, melynek épülete mint egyik leghatalmasabb oszlopon, a vallási türelmen épül, feleslegessé is teszi. — Hazánk jogait, önállóságát, alkotmányát és szabadságát felekezeti különbség nélkül védjük. És most már felekezetünk történelmi jogai is ezek közé tartoznak. Az 1791. és 1832-iki országgyűléseken első sorban maguk a katolikusok védték jogainkat. Épen így rokonszenvvel kísérték azon férfias ellenállást is, melyet 1859—60-ban a pápens ellenében tanúsítottunk.

K. A. úr történelmi felfogása az én pártszenvedélyemnek tulajdonítja azt, hogy a majtényi és világosi síkokon árulókat nem látok.

K. A. úr felfogása a majtényi síkról kuruczabb még a Thaly Kálmánénál is, a ki pedig kérelhetetlen inquisitora a kurucz árulóknak. Thaly azt mondja, — azt hiszem az Oeskey életéről írott műve előszavában, a hol egy csomó kurucz árulót felsorol, — hogy Károlyi Sándor nem volt hazaáruló, csak fejedelmáruló. Tehát K. A. úr által is legfeljebb azon osztályba

sorozható, a hova azok a debreczeni függetlenségi pártiak, a kik elveiket megtartották, de azért K. A. úr akarata ellen Dicsőfi úrra szavaztak.

A világosi árulásról ajánlom K. A. úr figyelmébe az újabb magyar történelmi irodalmat, az ezen irodalmat művelők és komoly figyelemmel kísérők elfogulatlan véleményét (fájdalom, ezek legnagyobb részt kormánypártiak és K. A. úr szerint pártszenvedély által vezéreltetnek), és bízton reményelem, hogy ezen gyászos nemzeti katasztrófáról a honfájdalom első hevében oly sokak által hangoztatott hitben nem fog tovább megmaradni.

Az irányzatos történetbúvári működésemről, valamint farizeusi álszenteskedésemről mondott szavait K. A. úrnak teljesen válasz nélkül hagyom, annak jeléül, hogy ezen polemiát részemről legalább nem akarom személyes természetűvé tenni.

A Debreczen város közgyűlésén történt jelenet is másként történt, mint a hogy K. A. úr elmondja, és a mosoly, azt hiszem, inkább azért ült az ajkakra, hogy a K. A. úr ellenem intézett támadása után kénytelen voltam felszólalni és megróni Kiss Albert úrkat, hogy Thaly Kálmánnak országosan ismert nevét a törvény kijátszásával akarták a bizottsági tagok közé becsempészni, és így tették ki a törvény rendes útján, nem pedig a közgyűlésen való kireklamálás pironóságának. Különben az egész dolog ebbe a polémiába nem tartozik. De a jelenet a közgyűlés színe előtt történt; a kik jelen voltak — pedig sokan voltak jelen — ítélik meg, kinek van igaza.

A közöttünk tulajdonképen fenforgó kérdéstről, hogy t. i. benn van-e a függetlenségi pártpolitika a debreczeni ref. egyházban és ki hozta be oda, K. A. úrral tovább vitatkozni nem akarok. Ő tagadja; én pedig, bár nem csak tudomásom, hanem bizonyítékaim vannak, hogy a debreczeni függetlenségi körben mind a lelkészválasztási (nem csak ezen választás alkalmával), mind más egyházi ügyek nem csak megbeszéltek, hanem eldöntettek és ezen eldöntés szerint foganatosítottak, nem akarom tovább bizonyítani.

Hanem hivatkozom és appellálok egy döntő bíróságra, és az ügyet annak kezébe teszem le. Ez a bíróság a köztudomás, nem az „azt mondják“-on alapuló, hanem a pártkülönbség nélküli köztudomása a debreczeni polgároknak. Ez ítéljen el, ha pártszenvedélyből és alaptalanul támadtam K. A. urat.

Végül a polémiát részemről befejezve, kijelentem, hogy egyházam ügyében mindannyiszor felszólalok K. A. úr ellen, a hányszor szükségcsnek látom. És szó nélkül nem tűröm, hogy egyházamnak, egyházkerületemnek erkölcsi súlya, a melylyel csak addig bír, míg az politikai pártok szolgálatába nem használtatik fel, bármelyik politikai párt által kiaknázassék. A pártok céljaik és eszközeikben múlandók és változók, a magyar protestáns egyháznak pedig nagy és örök feladatai vannak.

G. K.

Nekrológ.

Vámos Lajos, vadászi ev. ref. tanító.

Vámos Lajos vadászi ev. ref. leányiskola-tanító kar- és tisztársam véletlen és váratlan halálát tu-iatandó vettem kezimbe erőtelen tollam, hogy azt a rám nézve is lesujtolólag

hatott hírt tudomására hoztam e lapok olvasóinak s szeretett kartársaimnak.

Óh mert nehéz még csak gondolatnak is, hogy az a ritka becsületességű, páratlan jószívűséggel teljes emberbarát, az a valóban rokonszenves alak, az a kötelességét oly odaadólag és híven betölteni igyekvő ifjú néptanító, szerető férj és jó apa erőteljes férfikorában rövid 3 napi, de kínos szenvedés után lett martaléka a kérlelhetetlen sors örök és változhatlan törvényének!

Nincs tehát már ő! Az, a ki ezelőtt még csak egy rövid évvel oly szép reménnyel, oly sokat ígérő munkakedvvel, oly nemes hévvel és buzgalommal állott leányiskolánk vezetőjéül, — kire még oly sok tenni, elvégezni valók néztek! . . . Ki még oly lankadást nem ismerő örömmel kezdett a nemes munkához, — kinek még csak reményleni vala oka, — az immár meghidegült testtel fekszik közös anyánk, a temető sírkertjében. S most, hogy ő ninesen többé, én, — mint a boldogultnak tisztvárosa, — miután eddig nálam avatottabb tollú kartárs nem kívánt emlékének e lap hasábjain egy pár sort szentelni: engedje meg t. Szerkesztő úr, hogy én tehessem azt.

Meggyújtani az emlékezet világát, koszorút tenni az elhaltak sírjára, az emberiség, illetőleg az emberi szív szomorú, de kegyeletes érzeménye!

A vadászi ev. ref. gyülekezet közkedveltségben levő s oly szép reményekre jogosított ifjú leányiskola-tanítója ravatala körül f. januárhó 14-én vonának gyászkoszorút a hű nő s távolból ide jött testvérek, rokonok és szerető pályatársak. Annak az ifjú néptanítónak, ki még erőteljes férfikorában tette kézen, lankadást nem ismerve hordozá a nap terhét. Ki szeretetei körében nem is gondolhatott még az élet alkonyára, mely bús homályával oly hamar és váratlanul eltakará őt.

Szerény munkaköre, eléggé rövid, 33 évre terjedt élete nem biztosított neki fényes jövőt, — óh hiszen! egy néptanítót semmi fény sem övez, — de kitűnő szorgalma, nem köznapiság, tanítványaival és általában az emberekkel való szelíd kedves modora, szelid bánásmódja bizonyára becsültté, keresetté tették volna őt. Nemes ambícióval, valódi hivatással oltogatott esemétei bizonyára hasznos és nemes gyümölcsöt termettek volna!

Tettei nem valának nagyok; de kis körét mint ember, mint néptanító, mint hazafi, jó barát, hűséges férj és kedves családfő mindenkor híven töltötte be. Méltán keseregik korai halálát bánatos ifjú neje, 2 kiskorú árvája, testvérjei, az öreg szülők, rokonai s szerető pályatársai. Temetésén résztvettek a vadászi ev. ref. egyházközségi hívek nagy többségén kívül a közeli falvakból ide sereglett számos pályatársak s a lelkes kar igen sok derék tagja; megmutatván ez által, hogy az egyszerű nemzet-napszám, a szerény néptanító koporsóját is illeti a tisztelet és szeretet, az elismerés koszorúja. A templomban tiszt. Hajdú Elek helybeli lelkész úr tartott szép, alkalmi beszédet a boldogult fölött. Temetőben pedig alólírott búcsúzott el, mint igazán szeretett tisztársától, a boldogulttól.

És most búcsút veszek tőled e helyütt is jobb hazába költözött lélek, kedves kartársam, szerető kollegám! Sírod felett lengjen égi béke! Rokonszenves arcodat, áldott jó emlékedet szívünkbe vessük. Isten veled a hitt viszontlátásig!

Vadász, Aradmegye, 1890. január 25.

Hajdú József,
ev. ref. néptanító.

Irodalom.

Shakespeare és a kath. vallás. Irta Raich J. M. Magyarra fordította Rózsa József. Szeged, 1886.

Die Frage von Shakespeare's Beziehung zum Katholicismus hat seine verzweifelte Ähnlichkeit mit der Baconneri (annak vitatása, hogy Sh. drámáit B. írta); man möchte dem Dichter gern ein Kuckuks Ei ins Nest legen, aber wir lachen mit ihm eben so lustig über Katholicismus wie über Bacon . . . Der Buchstabe R. scheint in der Frage von Sh.-s Katholicismus eine Rolle spielen. Rio und Raich . . . (és harmadiknak: Rózsa!) Shakespeare-Jahrbuch XX. 292 l.

Művelt társaságokban, nemesebb lelkek érintkezésében alig fordul elő ez a kérdés: melyik egyházhoz tartozik valaki, melyek a hittételei. A felekezeti tételeknek vagy alattok, vagy felettök forog a társalkodás, — vagy a napi élet földszínén, vagy általános nézetek, emberiségi érdekek magasságában.

Ritkán kérdezzük ezt is, hogy jelesebb költőink, közkedveltségű íróink melyik egyházhoz tartoztak. Igen mind egy vallásúak. S ha különbözők volnának is némely alantasabb nézetekre, felfogásra, kidolgozásra nézve, mint Dante, Milton és Shakespeare, főtárgyaikra, irányokra nézve igen csak egyenlők. Vallásukban, rendszerökben egyik confessionának sem igen lenne megnyugvása. ha formulázva láthatná. Az egyházak confessionja és a költő meggyőződése igen nagyon különböznek, — már csak ennek szabad csapongó volta és amannak megszabottsága s megkötöttsége miatt is. Jaj pedig az emberiségnek ha történelmét egyházi felekezetek szerint idomítják, nem ezek (és a politikai pártok) felett álló elfogulatlan lélek és ész ítélete szerint. Szép jelenségeket találunk e tekintetben. Rankénak, a nagy történetírónak köszönetet mondott nem régen egy délnémetországi r. kath. társulat „a pápáról“ írt munkájáért, — noha protestáns volt; Scherer Vilmosnak, a négy év előtt elhalt derék tanárnak és irodalomtörténet-írónak köszönetet mondhatna s mond is a prot. világ a reformáció, Luther stb. iránti rokonérzéseért, — noha r. kath. volt. — Vajjon ha ismerjük Kazinczy, Vörösmarty, Petőfi műveit, vagy Göthe, Byron szellemét műveikből, érdekel-e bennünket hitfelekezetük? Nem sok batkát érnek ezek a hitfelekezetnek. Nem ebben a mi alsóbb, sűrű légkörünkben éltek, nem szeretik a megszabott tételeket, a szertartásokat, a falak közé zárt cultust. S azt hiszik magokról, hogy ők az összes emberiséggel élnek, gondolkoznak, a múlandók ellenében az örök igazságokat keresik.

Ámde vannak, a kik itt is s mindenütt a felekezeti nyomait keresik, a kik, kivált ha egyházuk az egyetemesség és csálhatatlanság s egyedül neki adatott igazság előjogát, belyegét követeli magának, — a magok körének igyekeznek meghódítani mindent, nagyot és kicsinyt, de kivált a nagyokat, jeleket s ezek közül is egyiránt az élőket és holtakat, sőt a rég elhamvadtakat is. Ismeretes ez a felfogások némelyeknek, kiket, hiszszük, mérsékeltebb s nemesebb felsőbbjeik szégyenkezve tagadnának meg (vagy csak ildomosan ignorálnak!), kik

egyházok bélyegét, a „calumniare audacter“ elv szerint, rásütötték egykor Leibnitzra, ki egy tengeri vihar alkalmával tért volna meg, — majd a mi időnkben IV. Frigyes Vilmos porosz királyra, Viktória angol királynéra s legközelebb Augusta német császárnéra, a württembergi királyra stb., s így nem elégedve meg az „in puncto mortis“ oda hajtottakkal, meg a szép szerint (!) megtérítetekkel, ráfogások által, sőt a történetek meghamisítása által gyarapítják a magok sorait.

Íme így térítik magokhoz halála után két és fél száz évvel az újkor legnagyobb költőjét, Shakespeare-t is. És íme egy új magyar könyv, mely német szerző után kísérletet tesz levonni a megasztost a magok alsó légkörébe, a polemica theologia ködös, homályos tantermébe, a felekezeti egyháztörténelemnek elavult és értéktelen tételei közé. S valóban nem kis öröm lehet ott, a hol az efféléken kapnak, elmondhatni: íme az emberiségnek újkori legnagyobb költője „tényleg és jogosan miénk“ (Raich-Rózsa. Előszó IV. l.). És a mi több, nem csak azt bizonyítani meg a híveknek, hogy ez a nagy ember külsőleg „miénk“, hanem műveiből kimutathatni, hogy meggyőződéssel volt az, hogy kryptokath. volt, sőt r. kath. missiót teljesített; „hogy a brit költőkirály a színpadot a szószékkel feleserélvén, drámai művei legnagyobb részében az anglikán egyházzal vitatkozott s a r. kath. egyház részére alattomban titkos propagandát szervezett“ (u. o. IV. l.).

Erre nézve egészen más meggyőződésre jutottak az angol és német tudósok. Amazok közül ma már nem akad védője Sh. kath. voltának. Emezek közül a főbbek, sőt minden valamire való szintén oda jutott, hogy a nagy költőt vallásos, de nem felekezeties keresztyénnek tartja. Így hogy csak egy párt neveznek, Gervinus, Ulrici, Elze, Bernays, Kreyzig stb. Sh. ról írt tűzetes munkáikban. Még a jelesebb francziák, az effélékben kevésbé alaposak és nem elfogulatlanok is tartózkodók. Hugó V. „Shakespeare“-jében szólott el ily szót: üldözött katolikus. Méziéres Sh. kortársairól s elődeiről írt szép művében a költő hova-tartozását bizonytalannak mondja. Legjobban szól pedig a nagyon vallásos Chateaubriand, ki már jóval előbb így nyilatkozott: „ha volt valami, kath. volt: s' il était quelque chose, il était catholique“, (Littérature anglaise). Ennek az eleje nagyon igaz: az, hogy felekezeti épen nem volt. Így gondolkoznak a legújabbak is.

Csak egy-két lelkes déli németnek, a kath. egyletek és párt s effélék embereinek van még erős lelke, hogy a veszett ügy érdekében írjon, még pedig vastag könyvet, mint íme Raich-Rózsa urak. Ezeknek bizonyosság kell. A kétkezdés átkos dolog. Bizonyosság még a történelem meghamisítása árán is.

Nézzük meg az érveket. Méltó az effélékkel kissé foglalkozni. Mai időben újra akarnak éledni az elholtaknak gondolt Aquinói Sz. Tamás s vele a középkori philosophálás, történelmi irány és érvelésmód. S ezeket épen oly gonddal kell megismerni nekünk, mint a hogy hirdetik mások.

Sh. r. kath. volt, mert anyai nagyatyja Arden Róbert halálakor lelkét a b. szűznek és a mennyei seregeknek ajánlotta. E végrendelet megvan s csakugyan így hangzik: Ajánlom lelkemet a mindenható Istennek, a b. szűznek és az égi szent seregeknek („holye companie of heven“). Ez 1556-ban a „vérengző“ Mária királyné idejében történt, midőn másképp nem történhetett. De épen ily szavakkal van megírva VIII.

Henrik végrendelete is, kit már magok sem fognak jó kath.-nak tartani. És nem ily formulával íratott Arden Agnes, sőt maga a költő végrendelete is, melyek megmaradtak és hiteles alakjokban olvashatók, péld. Halliweli „Sh. életében“. A mi pedig azt illeti, hogy valaki lelkét a mennyei seregeknek ajánlja, arra azt jegyezzük meg, hogy a mai protestánsok s épen a reformáltaknál is éneklük: „Dicsőült mennyei seregek . . . Óh hadd legyen köztetek lelkem“. De az Ardenek hite Sh. előtti időkben, igen keveset nyom a kérdésre nézve. Ebből Sh. hitét bizonyítani épen nem lehet.

Továbbá azt hozza fel, hogy egy Davies nevű lelkész Sh. felől bizonyos jegyzéseket tett s azokat Fullman barátjára hagyta s ezek közt több nevezetes van. Egyik, a melyen azt említi, hogy Sh. „súlyos átkot mond síriratában azoknak, kik csontjait eltávolítnák“. Természetesen ez az Erzsébet alatt folyt r. kath. üldözésekre vonatkoznék. De a Halliwellnél meglevő sorokból ember fia mást ki nem olvas, mint a ma is minden síriratban meglevő „requiescat in pace“-félét. De érdekesebb, hogy Davies, egyik jegyzetén apodiktikus rövidséggel ez áll Sh.-ról: „he dyed as a papist“: úgy halt meg, mint pápista. De Davies összes jegyzetei részint koholtak, részint hitelt nem érdemlő értéktelen dolgok (Lásd M. Bernays Shakespeare-Jahrbuch I. 224. stb. ll.). Ó Sh. halála után (1616) nem kevesebb mint 72 évvel 1688-ban kezdett jegyezgetni és a költőről oly keveset tudott, hogy még a közelebbi hozzátartozókról sem volt esmerete; tehát jegyezgetett könyvnélkül, fontolatlanul (Elze Sh.-s life 457 l.). Épen ily értéktelen Sh. apjának állítólag 1770-ben megtalált végrendelete, mely tiszta koholmánynak bizonyult (u. o.), midőn ellenben bebizonyult, hogy a költőt a straffordi prot. templomban keresztelték és temették el, itteni iskolában nyerte első oktatását, tehát a vallását is, — házasságkor prot. paptól eskettetett stb. (Elze u. o.).

Mint másutt, úgy a 26 l. is az általában ker. tantételt r. katolikusnak fogja el és hirdeti. Itt épen a Krisztus elégtételének elégséges voltáról szólót. Nagy szokások, hogy a hol keresztyént kellene mondani, a magok nevét mondják. Ez abból a kizárólagosságból ered, mely szerint egyház is csak egy van, az idvesség is csak egy csapatnak tartatik fenn.

Imre Sándor.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Debreczeni főiskola. Tanárkarainknak a tanítási órákon kívüli iskolai munkálkodásáról élénk bizonyosságot teszen azon tény, hogy bizottsági és közgyűlésein most foglalkozik az igazgató-tanács szervezetének megállapításával, az országos tanári nyug- és gyámintézetbe belépés föltételeinek, módozatainak s a joghallgató önkéntesekre tekintettel a jogi tantárgyaknak hét félévre beosztása kérdéseivel. A theologiai tanárkar elkészítette a hittanballgatók részére az újabban sokat változott viszonyok alapján készített útastást. Tegnapelőtt a tanárkari gyűlés egyebek közt egyes alapítványokra fölvétel és a pályakérdések ügyében határozott. A pályázatok eredménye a második félév első napján, holnapután hirdettvén ki, arról mi, a dolog természete szerint, még most nem referálhatunk, de jövő heti számunkban közöljük úgy azt, mint a jövő iskolai évre kitűzött pályakérdéseket. Reméljük, hogy közölhetni fogjuk

lapunkban a tanárkaroknak a nyugdíjintézetre és az igazgatótanács szervezésére vonatkozó fontos és érdekes munkálatait is.

Károli Gáspár emléke. Ujabban Sáfrány Zsigmond téglási lelkész úr 10 frtot küldött lapunkhoz, 8 frtot a síremlékre, 2 frtot a szellemi emlékre, mint egyházközségében eszközölt gyűjtése eredményét. Gulya György lelkészjelölt úr pedig Edinburghból a síremlékre 1 frt 05 krt, a szellemi emlékre 1 frtot küldött. Nagyváthy Ferencz, kéki lelkész úr egyháza részéről a síremlékre 65, a szellemi emlékre 60 krt, Bögös Lajos erdő-gyarakai lelkész úr maga és egyháztanácsa részéről a síremlékre 2, a szellemi emlékre 3 frtot, Harsányi Sándor turkevei lelkész úr egyháza részéről a két czél közt egyenlő összegben megosztandó 5 frtot küldöttek. Végre a főtiszt. püspöki hivatal által kezelem alá adatott 40 frt 92 kr, mint a bihari egyházmegye egyes gyülekezetei által 14 frt 02 krtban a síremlékre, 26 frt 90 krtban a szellemi emlékre adott összeg. (Ezen gyülekezetek nevei lapunk f. évi 1-ső számában a 10-ik lapon „Adományok“ cz. a. vannak elsorolva, ott vannak tehát az adományok is részletezve). A síremlékre gyűlt eddig nálunk 244 frt 80 kr, a szellemi emlékre 266 frt 67 kr, együtt 511 frt 47 kr, mely összeg takarékpénztárban kamatozik. Debreczen, 1890. február 7. Csiky Lajos.

Lelkészi jubileum. Február 9-én ünnepli a szilágy-somlyói egyház szeretett lelképásztora, Nagy László sz.-szolnoki esperes és egyházkerületi közügyigazgató lelkészkedésének 25 éves évfordulóját. A templomban alkalmi imádságot Viski Pál zoványi lelkész mond, s az ünnepeltet Geneszy Sándor polgármester s egyházker. algonnok fogja üdvözölni. Közreműködik a sz.-somlyói dalárda is és estve az ipar-egyesület az ünnepelt férfiú tiszteletére táncmulatságot rendez. Nagy László úgy az egyházi, mint a polgári közügyek terén kifejtett lankadatlan munkálkodásával a jók tiszteletét s szeretetét rég kiérdemelte. Vármegyéjében, egyházmegyéjében, egyházkerületében mindenütt az első helyen küzdök sorában látjuk őt. Már a különben szerény szűk körben mozogni kívánó ünnepély programja is azt bizonyítja, hogy Nagy László úgy is mint lelkész és egyházhatósági hivatalnok, valamint hazafi, polgár mindenütt megtette kötelességét, mindenütt előjárt. Szívünkben esatoljuk jó kívánatunkat az ünneplő egyházához, kívánván, hogy Isten még sok éven át tartsa meg az általunk nagyra becsült férfiút teljes erejében!!

Lelkészválasztás. Január 19-én választotta meg a peéri (erdélyi egyházker.) tekintélyes gyülekezet lelkészül Csák Aladár sz.-somlyói s. lelkészt, főiskolánk kedves emlékü tanítványát. Gratulálunk a peéri egyháznak a szerencsés választásért; mert tiszteletes Csák Aladár úr úgy képzettség, ügybuzgóság, mint megnyerő társadalmi modor tekintetében teljesen kielégíti az igényeket. Megjegyezzük, hogy emlékezetünk szerint ő már a 3-ik lelkész a peéri egyházban, a ki a theologiai tudományokat főiskolánkban végezte. Áldást kívánunk az egek Urától úgy a megválasztott derék ifjú lelkésznek, mint a gyülekezetnek!

A m.-berényi ev. ref. egyházban f. hó 2-ikán, tiszt. Illyés Endre úr beköszönő egyházi beszéd tartásával lelkészi hivatalát elfoglalta. Tiszteletére ugyanazon nap estjén 104 terítékű társas vacsora rendeztetett, melyen a testvér ág. ev. egyház egyik lelképásztora, tiszt. Jeszenszky Károly úr és a község

előjárói közül is többen részt vettek. Isten áldása kísérje ifjú lelkésztársunkat immár elfoglalt új munkaterén!

Haláleset. Mint Sárospatakról értesülünk, Dr. Rik Gustáv gyógyszerész, az ev. ref. főiskola gazdasági választmányi tagja folyó évi február hó 4-én, éjjeli 1 órakor, életének 41-ik, boldog házasságának 14-ik évében, szívvelhűdésben elhunyt s 5-én eltemettetett. Egy rokonszenves, magas műveltségű férfiút vesztett benne a társadalom, a tanügy és barátai nagy köre, jó férjet és apát családja. Áldás hamvaira!

Akadémiai tanrend az 1889—90. tanév második felére.

A debreczeni evang. református főiskola akadémiai tanszakainak tanrendje. Előadó tanárok és tantárgyaik. A) A hittudományi szakban. Tóth Sámuel. Symbolika, heti 6 órán. Apologetika, h. 3 ó. Balogh Ferencz ez évben akadémiai igazgató. Keresztyén egyháztörténelem, IV. korszak, h. 3 ó. Keresztyén egyháztörténelem, II. korszak, h. 3 ó. Dogmatörténelem, h. 3 ó. Magyar prot. egyháztörténelem, h. 3 ó. Csiky Lajos. Ker. erkölcstan, h. 3 ó. Egyházszerinttástan, het. 3 ó. Anyakönyvvezetés és hiv. kiadványozás, h. 2 ó. Szónoklati gyakorlatok, h. 2 ó. Dicsőfi József. Héber nyelv, h. 3 ó. Ószövetségi magyarázat (Ézsaiás 6—12, 40—42, 49, 52—53, 61.), h. 3 ó. Ujszövetségi theologia, h. 3 ó. Arab nyelv (válogatott fejezetek a Koránból), h. 2 ó. Erdős József. Ószövetségi bevezetéstán, h. 3 ó. Ujszövetségi magyarázat (Pál apostol római levele), h. 4 ó. B) A jog- és államtudományi szakban. Eúzás Pál. Nemzet-gazdaságtan. Különös rész (spec. coll.), h. 1 ó. Állam-gazdaságtan. (Pénzügytan), h. 4 ó. Magyar kereskedelmi- s váltójog, h. 6 ó. Liszka Nándor. Magyar alkotmány- és jogtörténet, h. 4 ó. Magyar közjog, h. 6 ó. Parlamenti alkotmány (spec. coll.), h. 2 ó. Dr. Kovács Sándor. Római jog. (Pandekták), h. 8 ó. Egyházi jog, h. 4 ó. III. theologusoknak és az államt. szaktanf. hallgatóinak. Dr. Karsa István. Peres és perenkívüli eljárás (beleértve a telekkönyvi rendtartást), h. 5 ó. Magyar magánjog, h. 5 ó. Dr. Bacsoni Lajos. Magyar állam statisztikája, tekintettel Ausztriára, h. 6 ó. Európai jogtörténet, h. 5 ó. Dr. Ozory István. Büntetőjog, h. 5 ó. Magyar közgazgatási jog, h. 5 ó. C) Bölcsészeti tudományokat előadó tanárok és tantárgyaik. Dr. Török József. Törvényszéki orvostan, h. 2 ó. Közegészségtan, h. 2 ó. Thót Ferencz. Jogbölcsészet, h. 4 ó. Bölcsészeti erkölcs- és ízléstán, h. 3 ó. Ujkori bölcsészet története, h. 4 ó. Oszterlamm Ernő. Általános nevelés- és tanítástán, h. 3 ó. Balogh Ferencz. Angol nyelv (kezdőknek), h. 3 ó. Géresi Kálmán. Diplomatika, h. 3 ó. Mivelődéstörténet, h. 4 ó. Erdős József. Vallásbölcsészet, h. 3 ó. Német nyelv és irodalom, h. 2 ó. Somogyi Pál. Anyanyelv-tanítás módszertana, h. 1 ó. Orosz István. Földrajz és természettudományok népiskolai tanításának módszertana, h. 1 ó. Dr. Öreg János Francia nyelv kezdőknek, h. 2 ó., haladóknak, h. 2 ó. Mácsai Sándor ének- és zenetanár. Egyházi és műéneklés, heti 2 órán.

Czékus István, a testvér ev. egyház nagynevű püspöke, mint lapunk zártakor értesülünk, meghalt. Most csak ennyit közölhetünk.

Szerk. posta. S. I. N.-Vár ad. Beeses cikkére mielőbb sort keríték. — G. Gy. Edinburgh. Az ígért tárgyat készséggel közlöm.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**